

Τα δομικά προβλήματα των social media και ο επερχόμενος ανασχηματισμός τους

Η ανάγκη ερχομού της αλήθειας

Όταν αναφερόμαστε στα social media ο καθένας από εμάς κάτι έχει στο μυαλό του, κάποιες προσωπικές εμπειρίες, κάποιες θεωρίες, κάποιες τοποθετήσεις, κάτι άκουσε από κάποιον επιστήμονα ή γνώστη, από κάποιον σοφό στον χώρο και ούτω καθεξής. Γενικότερα, μάλλον ο καθένας μας έχει μια ατομική άποψη, μια ατομική αίσθηση για την οποία μάλιστα έχει και μεγάλη πεποίθηση. Αυτές οι πεποιθήσεις μας συνδέονται πολλές φορές με προσωπικές μας φοβίες και με προσωπική μας έλλειψη γνώσης, που μας οδηγούν σε συμπεράσματα τα οποία περιορίζονται στον χώρο του ατομικού. Το γεγονός αυτό θα έλεγα ότι είναι συνήθης παθογένεια γενικότερα στον Έλληνα, να νομίζει δηλαδή ότι έχει γνώση και επίγνωση, (ειδικά για πράγματα σύγχρονα) και ειδικότερα θα έλεγα στον εκκλησιαστικό μας χώρο, που όλοι μας ξέρουμε αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς ότι η παθογένεια αυτή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη. Αυτή, βέβαια, η παθογένεια μάλλον ή σίγουρα μας εμποδίζει να αντιμετωπίσουμε τα πράγματα με την απαραίτητη σύνεση και τον απαραίτητο ρεαλισμό και μάλλον μας παρεμποδίζει από το να είμαστε σε θέση να ασκήσουμε την όποια ποιμαντική ή έναν επιδιωκόμενο ευαγγελισμό και ανακαίνιση. Σεβόμενος, λοιπόν κάθε άποψη εδώ ανάμεσα μας, τόσο των παρευρισκομένων όσο και των μη παρευρισκομένων και ανεξάρτητα αν η ατομική εμπειρία του καθενός επιβεβαιώνει ή δεν επιβεβαιώνει τις παρακάτω τοποθετήσεις, οφείλουμε να προβούμε σε μία συνολική και γενική αποτίμηση του χαρακτήρα των social media και να τα θέσουμε στο πλαίσιο μιας θεολογικής συζήτησης.

1. Καταρχάς όταν αναφερόμαστε πλέον στα social media δεν αναφερόμαστε απλά και μόνο σε κάποιες πλατφόρμες. Ουσιαστικά αναφερόμαστε σε έναν ολόκληρο κόσμο, σε έναν κόσμο που παράγει πολιτισμό. Ανεξάρτητα από την ποιότητα και τα χαρακτηριστικά αυτού του πολιτισμού, τα social πλέον είναι ο κατεξοχήν χώρος επικοινωνίας, κατεξοχήν χώρος μεταφοράς της είδησης και της πληροφορίας και πλέον και χώρος πολιτικής. Και όταν λέμε πολιτικής, μιλάμε για πληροφορία, για τοποθέτηση, αντιπαράθεση, στρατηγική συνεργασία, κατεύθυνση, ακόμη και επικοινωνία πολιτικής απόφασης. Πλήρες πεδίο

άσκησης της πολιτικής. Είναι επιπλέον χώρος πολιτισμού, μουσικής και τεχνών, διάδοσης, καλλιέργειας και νέας εφαρμογής του. Είναι χώρος γνωριμιών, κοινωνικής ζωής, σχέσεων των ανθρώπων, φιλοσοφικής αναζήτησης. Επίσης, είναι πλέον χώρος παραγωγής γλώσσας. Τα social σταδιακά αναπτύσσουν δικό τους επίπεδο κατανόησης και γλώσσας και εφαρμόζουν σταδιακά δικά τους δομικά στοιχεία επικοινωνίας, κατανόησης και αλληλεπίδρασης. Τα social ενσωματώνουν πάνω τους σταδιακά όλα τα στοιχεία μιας κοινωνίας που μετεξελίσσεται και γίνεται όργανο αυτής της εξέλιξης αλλά και καθοριστικός της παράγοντας. Τα social είναι μετανεωτερικά και κουβαλούν όλα τα χαρακτηριστικά του μετανεωτερικού κόσμου. Πιο σωστά είναι ένας μετανεωτερικός κόσμος, ένα μετανεωτερικό σύμπαν ανάμεσα στον υπόλοιπο κόσμο. Ένα μετανεωτερικό υποσύστημα στο ευρύτερο μετανεωτερικό διακύρηγμα. Τα social φέρουν όλα τα χαρακτηριστικά της μετανεωτερικότητας. Ρευστότητα, υποβάθμιση της συλλογικότητας, αδιαφορία για τις μεγάλες αφηγήσεις και τις ιδεολογίες, έξαρση του ατομισμού, ηθική του γούστου, υποστήριξη της ναρκισσιστικής εικόνας. Τα social είναι ο χώρος φανέρωσης του μετανεωτερικού πολιτισμού, γεγονός που ενισχύεται ολοένα στην βάση των αλγοριθμικών επιτευγμάτων των τελευταίων χρόνων, τα οποία ανοίγουν την πόρτα τους πλέον με τρόπο τολμηρό στην αλγοριθμική αναβαθμισμένη τους προοπτική, η οποία είναι γνωστή σε όλους μας πλέον ως τεχνητή νοημοσύνη. Η επιστημονική πρόοδος σε αυτό το επίπεδο, η ανάπτυξη περαιτέρω ψηφιακών νευρώνων, η ανάπτυξη όλο και μεγαλύτερης βάσης δεδομένων και η επέκταση της χρήσης των εφαρμογών της τεχνητής νοημοσύνης, θα καθιστούν τα social είτε στην γνωστή τους μορφή είτε σε νέες μορφές, ίσως πιο διαδραστικές ακόμη και σίγουρα πιο έξυπνες, ολοένα και πιο επίκαιρα, ισχυρά και παρόντα μέσα στον πυρήνα των εξελίξεων της ανθρώπινης ζωής. Ο πολιτισμός της μετανεωτερικότητας θα είναι εκτός των άλλων ένας τεχνολογικός πολιτισμός και τα social media, όπως είναι ήδη, αλλά ακόμη περισσότερο στο μέλλον θα καταστούν ο επικοινωνιακός τρόπος, η έκφραση, το εργαλείο της πληροφορίας αυτού του πολιτισμού σε όλα τα επίπεδα.

2. Όσο και αν τα παραπάνω μοιάζουν τρομακτικά και ως ένα σημείο δεδομένα, υπάρχουν πολλαπλά τυφλά σημεία, τα οποία μας γεννούν απορία, επιφύλαξη, ίσως και φόβο, η αυτόματη αντίδραση αναζητά την λύση στη κανονιστική ηθική, στον νεωτερικό νόμο

δηλαδή. Αναζητούμε τα όρια αυτά με βάση την εμπειρία του νεωτερικού ανθρώπου και επιχειρούμε να κάνουμε χρήση όλων των κανονιστικών εργαλείων που μας παρέχονται προκειμένου να μπορέσουμε να ανακόψουμε αυτό το επερχόμενο ψηφιακό χάος. Τέτοια κανονιστικά όρια απηχούν ένα μεγάλο φάσμα ενεργειών, από το απαγορεύω τα κινητά στα σχολεία μέχρι δημιουργώ εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης για τον περιορισμό των fake λογαριασμών στα social. Η αίσθησή μου είναι ότι ως Εκκλησία οφείλουμε να συμμετέχουμε ιδιαίτερα ενεργά σε αυτή την διαδικασία του διαλόγου για την χρήση κάθε εργαλείου προστασίας και για την ανάπτυξη κανονιστικού και ηθικού πλαισίου χρήσης, αλλά παράλληλα ίσως πρέπει να έχουμε χαραγμένο στην συνείδησή μας ότι κάθε κανονιστικό νεωτερικό πλαίσιο θα ηττηθεί σε βάθος χρόνου, και δυστυχώς όχι μεγάλου, από την ισχυροποίηση μιας μετανεωτερικής λογικής διαχείρισης των πραγμάτων, την οποία και βλέπουμε σταδιακά ισχυροποιημένη ειδικά σε ζητήματα τεχνολογικά και βιοηθικά. Είναι κοινό μυστικό ότι σε αυτά τα θέματα συχνά ακολουθείται η λογική του far west και οι μεγάλες επιχειρήσεις αναζητούν τα πιο χαλαρά κανονιστικά πλαίσια για να αναπτύξουν εκεί τις πολυποίκιλες τεχνολογικές δυνατότητες τους. Ο μετανεωτερικός πολιτισμός έτσι λειτουργεί και έτσι κατανοεί τα πράγματα. Εμείς βέβαια από την πλευρά μας, μάλλον θα πρέπει να εξετάσουμε την περίπτωση αντί να επιχειρούμε μια συντονισμένη άμυνα και προστασία απέναντι στο επερχόμενο πιθανότατα θα πρέπει να βρούμε τους τρόπους να εισέλθουμε σε αυτό και να δουλέψουμε μαζί του την βελτίωση και την πνευματική του υπόσταση. Σας υπενθυμίζω ότι πριν 2-3 μέρες ολοκληρώθηκε η σύσκεψη σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την τεχνητή νοημοσύνη. Το συμπέρασμα της συνόδου είναι αυτό που εδώ και κάποιο καιρό όλο και περισσότερες φωνές επιστημόνων και φιλοσόφων τονίζουν. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος αυτή την στιγμή για την τεχνητή νοημοσύνη δεν είναι η πιθανότητα η τεχνητή νοημοσύνη να αντικαταστήσει τον ανθρώπινο εγκέφαλο και να υποκαταστήσει τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος πάντα θα παραμένει ο δημιουργός και ο ελεγκτής της τεχνητής νοημοσύνης. Αυτός ο φόβος δείχνει ολοένα να απομακρύνεται και πλέον μπορεί να αποδειχθεί και επιστημονικά αυτό. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος βρίσκεται σε αυτόν που μπορεί να ελέγξει την τεχνητή νοημοσύνη σε σχέση με αυτούς που δεν μπορούν να την ελέγξουν. Σας υπενθυμίζω ότι αυτή την στιγμή διεξάγεται παγκόσμια ένας οικονομικός πόλεμος για

την τεχνητή νοημοσύνη και έχει να κάνει ακριβώς με αυτό. Ποιος θα είναι πιο μπροστά, ποιος θα ελέγχει και ποιος θα είναι πιο αναγκαίος για τον άλλο. Σε αυτό το τοπίο ο απομονωτισμός και ο παρτιζανισμός δεν μπορεί να είναι η λύση. Η δαιμονοποίηση της τεχνολογικής ανάπτυξης και του ψηφιακού χώρου επιφέρει ένα και μοναδικό αποτέλεσμα. Την απομόνωση, τον σεκταρισμό, το κλείσιμο εν τέλει τον περιορισμό του ευαγγελικού μηνύματος. Σκεφτείτε το αυτό στο πιο απλό πράγμα. Αναζητούμε στο google κάτι βιβλικό και θα πέσουμε πάνω στους Ιεχωβάδες και τους προτεστάντες. Αναζητάμε θεολογικές έννοιες και πέφτουμε σε λάθος ερμηνείες. Γιατί αυτή η αλγοριθμική απουσία; Είναι ευαγγελική αυτή η απουσία; Πού βοηθάει τον λαό του Κυρίου;

3. Για να μπορέσουμε όμως μεταξύ μας να προχωρήσουμε σε ένα επόμενο επίπεδο πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι σε επίπεδο θεολογικό αυτή η μετανεωτερική τεχνολογική λαίλαπα, η οποία φέρει ως όχημα της τον ευρύ χώρο των social media, δεν κουβαλάει κάποια διάσταση εσχατολογισμού. Δηλαδή οι εξελίξεις αυτές δεν συνδέονται με το επερχόμενο τέλος της ιστορίας, τον ερχομό του αντιχρίστου και τα γεγονότα της αποκάλυψης. Στοιχεία του αντιχρίστου προφανώς κάποιος μπορεί να παρατηρήσει μέσα στον χώρο αυτής της μαινόμενης τεχνολογικής εξέλιξης, αλλά μάλλον το ίδιο μπορεί να παρατηρήσει και εντός της καρδιάς του, εκεί όπου κατοικούν τα πάθη μας, και βρίσκουν χώρο σε όλους μας να αναπτύσσονται και να μας φθοροποιούν. Όσο και αν υπάρχει μια τάση τέτοιας ανάγνωσης εσχατολογισμού και μέσα σε χριστιανικά περιβάλλοντα της καθ' ημάς Ανατολής, δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι οι σχετικές θεωρήσεις έχουν την καταγωγή τους από τον προτεσταντικό χώρο και πιο ειδικά από τον Αμερικανικό προτεσταντικό χώρο, όπου αυτές οι ιδέες μιας φοβικής εσχατολογικής προσέγγισης είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες. Στην δική μας ορθόδοξη παράδοση η εσχατολογική φανέρωση είναι πάντα ένα γεγονός που αναμένεται, ένα γεγονός που πάντα πλησιάζει, χωρίς όμως αυτό να καθιστά την σχέση μας με τον κόσμο και τις εξελίξεις του, φοβική και απωθητική. Είναι πολύ διαφορετικό να αντιμετωπίζω κάτι με την επίγνωση των κινδύνων του, με την γνώση των παθολογιών του και πολύ διαφορετικό να αντιμετωπίζω κάτι ως τον έσχατο εχθρό που απειλεί την ίδια μου την ζωή και σωτηρία.

4. Σε αυτό το σημείο μπορεί να υποθαλφθεί μια μανιχαϊστικής δομής διαχείριση, η οποία βλέποντας τον τεράστιο εχθρό που έρχεται να φέρει την αποκάλυψη και το τέλος του κόσμου να αρχίσει έναν τεράστιο πόλεμο απέναντι του για να μην επιτρέψει τον ερχομό του κακού και τον ερχομό της αποκάλυψης. Η αντιμετώπιση αυτή είναι πολύ συχνή σε θρησκευτικά περιβάλλοντα (κάτι αντίστοιχο κάνουν και οι μουσουλμάνοι προς τον εβραϊκό αντίχριστο) και έχει τον χαρακτήρα μιας εμμονικής προσπάθειας να πολεμηθεί και να αντιμετωπισθεί το κακό. Η υποστασιοποίηση όμως αυτή του κακού είναι ξένη με την πνευματική παράδοση της καθ' ημάς ανατολής και προφανώς δεν μπορεί να οδηγήσει και κάπου, καθώς ανακυκλώνει μια ροή φόβου και αρνητισμού. Δεν είναι λάθος να εντοπίσουμε την προβληματική του τεχνολογικού αυτού κόσμου, να την τονίσουμε και να την επισημάνουμε. Δεν είναι λάθος να δείξουμε την σχέση του με τον μεσαιωνικό σχολαστικισμό, με τον φαντασιακό νεοπλατωνισμό και την εικονική πραγματικότητα της αυτονόμησης του νοός. Αλλά παράλληλα, δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι η δομή του κόσμου και τα εργαλεία που εκφράζεται είναι πλέον αυτά και οφείλουμε να τα προσλάβουμε στην κατεύθυνση της μετοχής τους στις ενέργειες του Θεού. Θα φέρω ένα παράδειγμα από άλλο χώρο καλλιτεχνικό που έχει σχέση όμως με την τεχνολογία. Η βάση του κινηματογράφου είναι η δυτική μεταφυσική, είναι η αντίληψη του δυτικού ανθρώπου για την έννοια του χώρου και του χρόνου και είναι η σχέση που έχει αναπτύξει με την έννοια της εικόνας περνώντας από τον μεσαίωνα στον νεωτερικό διαφωτισμό. Ωστόσο, αυτό το κινηματογραφικό γεγονός όταν προσλήφθηκε από άλλη θεολογική προοπτική έχει δώσει αριστουργήματα θεολογικού και ποιμαντικού προβληματισμού. Βλέπετε Ταρκόφσκι, Μάλικ, ακόμη και τα πιο χαμηλού επιπέδου ελληνικά αποτελέσματα. Η δαιμονοποίηση του δυτικού τρόπου δεν οδηγεί πουθενά. Η κατανόηση των εγγενών προβλημάτων του μπορεί να μας δώσει χρήση των εργαλείων του με μια νέα προοπτική. Και εκεί αποσκοπούμε.

5. Σε όλα αυτά που αναφέρουμε η λύση δεν μπορεί να είναι όπως είπαμε και παραπάνω ένας απομονωτισμός και μια φονταμενταλιστική διάθεση άρνησης αυτού του οποίου συμβαίνει γύρω μας. Καταλαβαίνουμε ότι το πρώτο σοκ της εμφάνισης των social και της δυναμικής του πόσο μάλλον της σύνδεσης τους με τα τεχνολογικά επιτεύγματα της τεχνητής νοημοσύνης είναι τέτοιο που λογικά, λογικά ξαναλέω, γέννησε μια φοβία και μια

αίσθηση αποστροφής. Ωστόσο, δεν μπορούμε να αρχίσουμε να παίζουμε κρυφτό και να ασκούμε έναν κλεφτοπόλεμο απέναντι στους τεράστιους κινδύνους και την ευρεία προβληματική με την οποία χαρακτηρίζεται ήδη, αλλά πρόκειται να αναπτυχθεί πολύ περισσότερο ο ευρύς χώρος των social media. Μια υγιής πνευματική και ασκητική διαχείριση της κατάστασης οφείλει την ευθεία αντιμετώπιση, την ευθεία διαχείριση, την ιεραποστολή, την είσοδο μας σε έναν αμαρτωλό κόσμο και την αγωνιστική ανανέωση του. Όλο αυτό συμβαίνει με την παρουσία και όχι την απουσία. Ξέρω θα πείτε αμέσως κάποιοι, πάτερ η αμαρτία μπορεί να μας τσαλακώσει, ότι ο κόσμος των social είναι σκληρός, ότι σε παρακαλούμε μην ωραιοποιείς τα πράγματα, μην γίνεσαι πολύ προοδευτικός. Θα συμφωνήσω μαζί σας πριν προλάβετε να το πείτε. Οι κίνδυνοι είναι τεράστιοι και υπάρχει ζήτημα με τα όρια και έχουμε δεν πολλάκις ανθρώπους της εκκλησίας και κληρικούς να αποτυγχάνουν στην διαχείριση αυτών των ορίων. Εδώ όμως μάλλον υπάρχει η ανάγκη να λειτουργήσουμε ως Εκκλησία. Οι πρωτοβουλίες σε αυτό το κομμάτι είναι αποκλειστικά και μόνο ατομικές πρωτοβουλίες. Εμπνεύσεις επισκόπων, κληρικών, λαϊκών, απομονωμένες η μία από την άλλη, χωρίς σχέδιο κοινό, οργάνωση, συντονισμένη πορεία, χωρίς έλεγχο, συνοδικότητα, χωρίς συνεννόηση. Και συνήθως σε όλο αυτό εισάγουμε και παράλληλα τις παθογένειες της ζήλειας, της σύγκρισης, του εγωισμού. Τσακωνόμαστε μεταξύ μας, ο καθένας προωθεί το δικό του έργο, πολεμά το έργο του γείτονα, αισθάνεται ότι πορεύεται σε μία ατομική τελειότητα. Παραλογισμός που δεν έχει καμία σχέση με την ενότητα της Εκκλησίας. Η ίδια η Εκκλησία καλείται στο συγκεκριμένο κομμάτι να αναλάβει άμεσα πρωτοβουλία. Το μεγαλύτερο τελικά δομικό πρόβλημα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε σε σχέση με τα social και την επερχόμενη σύνδεση τους με τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών και της τεχνητής νοημοσύνης, είναι ο ίδιος μας ο εαυτός, ο εκκλησιαστικός μας και ευαγγελικός μας εαυτός. Τα πάθη μας και η αδυναμία μας είναι αυτά που μας αποτρέπουν να ενωθούμε μεταξύ μας, να επικοινωνήσουμε σωστά, να λειτουργήσουμε εκκλησιαστικά και να εισαχθούμε με τρόπο δυναμικό μέσα στον ευρύ τεχνολογικό χώρο του νέου ψηφιακού πολιτισμού. Δεν θα πρέπει να είναι θεωρητικό αυτό βέβαια. Η ίδια η Εκκλησία, η σύνοδος, η συνοδική επιτροπή νεότητας, οι υπεύθυνοι νεότητας των Μητροπόλεων να κινητοποιηθούμε όλοι μαζί και να παράξουμε κάτι ουσιαστικό. Η ανακύκλωση της

φοβικότητας είναι πιο ασφαλής πράξη, γιατί αναιρεί από όλους μας την ευθύνη των ενεργειών. Η πιο εύκολη ενέργεια είναι το κήρυγμα των κινδύνων, το κήρυγμα της αλλοίωσης, το κήρυγμα εναντίον των εχθρών της πίστεως, της αλήθειας και της πατρίδας. Στο τέλος αυτού του κηρύγματος μένος μόνος χωρίς ευθύνη δράσης, χωρίς ευθύνη δημιουργίας, χωρίς ευθύνη ανακαίνισης, πλάι στο ενσωματωμένο στο χέρι μου κινητό να χαζεύω stories, αν δεν παρακολουθώ με ναρκισσισμό την αύξηση των followers του προσωπικού μου λογαριασμού. Ας κινηθούμε, λοιπόν, με μεγαλύτερο ρεαλισμό όλοι μας, με μεγαλύτερη εσωτερική συνέπεια και ας ασκήσουμε κριτική δημιουργική, παραγωγική, στην κατεύθυνση ερχομού της αλήθειας και όχι παραγκωνισμού της σε μία μερίδα εκλεκτών και σεσωσμένων. Η αλήθεια δεν μπορεί να φοβηθεί κάτι, αρκεί να είμαστε όντως εραστές της και να μην σερνόμαστε από την φοβική εμμονή στις κτιστότητες του κόσμου τούτου. Στην προκειμένη περίπτωση η κοσμικότητα εντοπίζεται στον απομονωτισμό και τον αρνητισμό, ενώ η αλήθεια πορεύεται στην ανάγκη ανακαίνισης του κόσμου και του ευαγγελισμού του. Ας μην έχουμε αυταπάτες, οφείλουμε να γίνουμε μάρτυρες της αληθείας κρατώντας το κινητό μας στο χέρι, σκρολάροντας στο Youtube και στο Facebook, αντλώντας στην καθημερινότητα μας τα οφέλη της τεχνητής νοημοσύνης. Αυτό πριν πούμε ότι είναι έκπτωση είναι ο ρεαλισμός. Αφού τον αποδεχτούμε ως ρεαλισμό ας δούμε τους κινδύνους του και ας λειτουργήσουμε όχι με μια ψεύτικη ευσεβοφάνεια, αλλά με μία ταπεινή ανακαινιστική και ιεραποστολική διάθεση δομημένη στην εκκλησιολογική μας ταυτότητα.